

etaplus

Meno teritorija #07

2022/07/29

KONSPIRACIJOS TEORIJOS –
DERLINGIAUSIAS LAUKAS
KŪRYBINĖMS PAIEŠKOMS

2

NEPAŽĖSTAMAS SUBTILIAUS
KOLORITO MEISTRO
TAPYBOS VEIDAS

4

ŽINGSNIS IR ŽVILGSNIS

5

ANDRIAUS MAMONTOVO IR
JOLITOS VAITKUTĖS DUETAS
„SKAMBINA“ ŠIAULIAMS

6

APIE ŠIAULIUS XIX A.
LATVIŲ SPAUDOJE: VIENO
STRAIPSNIO PĖDSAKAIS

7

KOKIE TEKSTAI GYVENA
MARIJOS ŠIMAITYTĖS
VIDUJE?

8

KONSPIRACIJOS TEORIJOS – DERLINGIAUSIAS

Iki liepos 30 d. dar galite suskubti aplankyti Šiaulių dailės galerijoje veikiančią medijų menininko Adomo Žudžio parodą „Šaknis“. Adomas Žudys – iš Šiaulių kilęs jaunas kūrėjas, kuris sunykti turėjusio ažuolo šaknis pavertė mobilia instaliacija. Šią instaliaciją jis pats šveičia (kviesdamas tai daryti ir kitus) jau ne vienerius metus, o ramaus, kone meditatyvaus veiksmo fone narplioja, kuria ir pristato tęstinį pseudodoksologinį (gr. klaidingų vaizdinių) tyrimą apie mitologiją, kibernetiką, kraštovaizdį, natūralius ir dirbtinius artefaktus.

– *Kaip susiklostė, kad iš Šiaulių išvykai į Klaipėdą studijuoti verslo administravimo, nors visas tavo profesinis kelias susijęs su menais? Kaip menas atsirado kasdienybėje ir profesijoje?*

– Tuomet nemokėjau piešti, buvau labiau dekoratorius nei menininkas.

Pirmieji darbai buvo kuriami ant marškinių ir kuprinių, keleto sąsiuvinų viršelių, bet gan greitai drobėmis tapo Šiaulių jaunimo centro interjero sienos. Pirmieji darbai – muzikos legendos (Louisas Armstrongas, Bobas Marley'is, Jamesas Brownas, Vytautas Kernagis). Paimdavau iš interneto nuotrauką ar grafinį elementą ir sugalvodavau, kaip tai perkelti kitoje dažnai didesnėje plokštumoje.

Studijuodamas verslo administravimą Klaipėdoje, LCC tarptautiniame universitete, ne meninėje aplinkoje, kažkiek jutau spaudimą mokytis piešti, kad tapčiau „tikru menininku“, bet studijų nemečiau. Toliau dariau trafaretus ir kitaip sukčiavau. Dar universitete pasirinkau Banksy'io citatą: „Become good at cheating and you will never have to be good at anything else“ (liet. išmok gerai apgaudinėti ir tau nebereikės gerai mokėti nieko kito).

– *Iš karto po studijų Klaipėdoje persikėlei gyventi ir dirbti į Berlyną. Koks ten meno pasaulis, kokias tendencijas išvelgei? Gal kurias norisi pamatyti ir pas mus?*

– Berlynas pasirodė puikus miestas, gebantis derinti gatvės ir medijų meną. Atsikraustęs į Berlyną, gan greit pradėjau užsiimti 3D grafika, kuri stipriai papildė trafaretų produkciją, taip pat pradėjau kurti trumpas animacijas, aplinkinių pramintų „gražiukais“ – mažais vizualiniais etiudais.

Berlyne negyvenu jau apie šešerius metus, tad tikriausiai negalėčiau papasakoti išsamiau apie miestą. Paskutinį kartą buvau prieš pandemiją, manau, kad aplankęs vėl būsiu nustebintas miesto pokyčių. Visiems ten vizituojantiems rekomenduoju aplankyti savo meno inkubatorių – klubą-kultūrinę erdvę „Panke“ Vedingo rajone.

– *Prabuvęs metus Berlyne, grįžai į Lietuvą. Nemažai projektų įgyvendinai Šiauliuose, vėliau – Vilniuje, kituose Lietuvos miestuose. Grįžimas buvo planuotas ar visgi likti Berlyne netraukė?*

– Nei taip, nei taip. Dėl įvairiai susiklosčiusių aplinkybių Lietuvoje darėsi lengviau

Audronio Rutkausko nuotr.

kurti menininko karjerą. Nesu labai prisirišęs prie vietos – gyvenu ten, kur patogiu. Į Lietuvą grįžau, pradėjęs meninį ir asmeninį gyvenimą su menininke Dalia Mikonyte, kartu parengėme ne vieną bendrą parodą. Paskutinius metus praleidau tarp Vilniaus ir Joniškio rajono. Neplanavau niekur važiuoti iš Vilniaus, bet šaknis kvietė.

– *Šiauliuose esi sukūręs keletą gatvės meno kūrinių. Ką tavo kūrybiniame kelyje reiškia gatvės menas? Kodėl juo susidomėjai?*

– Man labai patiko gatvės meno, tiksliau – trafaretų, estetika. Nors niekad ant sienų nepaišau nelegaliai, tačiau gerbiu grafičių meistrus, kurie tuo užsiima tarsi ekstremalia miesto sporto šaka, urbanistiniu an-

tikomerciniu alpinizmu. Visgi man pačiam labiau patinka ramiai pjaustyti trafaretus, klausant tinklalaidės. Tikriausiai tik neseniai supratau, kad labai patiko priešinimasis komercinei estetikai grafitininkų kultūroje.

– *Šiauliečiai tave gali atpažinti ne tik iš gatvės meno kūrinių, bet ir iš 2018 m. instaliacijos „Shard“ naikinimo akcijos, kuri vyko festivalio „Šiaulių naktys“ metu. Tąkart statei ir daužei veidrodinį objektą. Kaip pats prisimeni akciją?*

– Kai instaliacija buvo daužoma, sėdėjau lėktuve ir buvau pakeliui į Italiją, kur turėjau padėti ruošti draugo parodai apie Leonardo da Vinčio bronzinio arklio skulp-

► Nukelta į 3 p.

ATSKLEISKITE, KĄ SLEPIA ŽYMIOJO SAULĖS MIESTO PASTATAI

Nors savo miesto gatvėmis slankiojame kasdien, retai pakeliame akis nuo pilko grindinio.

Tai padarius, mūsų laukia ne kas kita, o tikra, gyva, retos ir išskirtinės architektūros galerija, apie kurią net neįtarėme: nuostabi panorama, atsiverianti nuo Šiaulių vandens bokšto, klaidūs ir stebinantys Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos koridoriai, neorenesanso estetika žavinčios Chaimo Frenkelio vilos ir odų fabriko teritorijos paslaptys ir visuomenės pamiršti, bet vis dar saugomi ir nostalgija dvelkiantys „Šiaulių baldų“ parduotuvėje esantys įmonių logotipai. Jau netrukus visi šie ir dar daugiau architektūros perliukų atvers savo duris tiems, kurie drįs į jas pasibelsti. Viskas, ko reikia, – rugsėjo 24–25 d. užsukti į juos architektūros projekto „Pastatai kalba. Šiauliai“ metu.

„Pastatai kalba“ – tai „Architektūros fondo“ jau trečią kartą organizuojami atviros architektūros savaitgaliai mažesniuose Lietuvos miestuose. Aplankęs Panevėžį ir Palangą, šiemet festivalis savo žvilgsnį nukreipė į Šiaulius, turinčius nemažai vertingos ir išskirtinės architektūros. Festivalio metu miesto gyventojai ir svečiai bus kviečiami į nemokamas savanorių gidų vedamas ekskursijas. Jų metu jie turės galimybę apsilankyti ne tik visiems gerai pažįstamų pastatų patalpose, bet ir apžiūrėti dar nematytus, slaptus ir nežinomus jų kampelius, susipažinti su architektūrinės estetikos subtilybėmis

ir išgirsti ne tik sausų faktų, bet ir labai gyvų istorijų iš pastatuose užsios kasdienybės.

„Autentiški pastatai kuria ne tik miesto įvaizdį, bet ir nuotaiką. Ar kada pagalvojote: jei nebūtų prekybos centro „Saulės miestas“, ar tikrai Šiauliai būtų vadinami Saulės miestu, švytinčiu ir stebuklingu ne tik išore, bet ir vidumi?“ – retoriškai klausia vienas iš festivalio programos kuratorių architektas Dalius Puzinas. Architektūra, nors dažnai nepastebima ir išnykstanti kasdieniame šurmulyje, sudaro ypač didelę miesto kultūrinio identiteto ir savęs suvokimo dalį. Tai tampa ypač aktualu, jei į jos unikalumą ir vertę dar nebuvo atkreiptas gyventojų žvilgsnis.

Lankytojams gerai žinomi XX–XXI a. pradžios pastatai pasirodys naujoje šviesoje ir iškilis kaip svarbūs miesto elementai. Festivalio dalyviai bus kviečiami susipažinti su pastatų ir aplinkos santykiu, jų autoriais, atsiradimo priežastimis ir istorija, svarba miestui, gyventojams ir Šiaulių plėtrai. Be to, nemokamų ekskursijų metu bus supažindinama su pikantiškais architektūros užkulisiais, dažnai taip ir liekančiais tarp keturių pastato sienų.

Šiaulius atrasti iš naujo vilos net 15 išskirtinių pastatų. Lankytojai bus kviečiami iš naujo atrasti Šiaulių rajono savivaldybės pastatą, Medžiotojų ir žvejų draugijos namus, pašto rūmus, Šiaulių apskrities priešgaisrinę gelbėjimo stotį, Šiaulių banką, viešbutį „Šaulys“, pakilti į Šiaulių vandentiekio bokštą ir aplankyti dar daug kitų architektūriškai svarbių miesto objektų.

Visi projekto metu vykstantys renginiai ir ekskursijos yra nemokami ir atviri visiems.

Išgirsti dar negirdėtas Šiaulių istorijas ir iš naujo atrasti miesto erdves „Pastatai kalba. Šiauliai“ kvies rugsėjo 24–25 d.

Archfondas.lt nuotr.

► „Pastatai kalba. Šiauliai“ organizuoja savanoriška, nevyriausybinė ir ne pelno siekianti viešoji įstaiga „Architektūros fondas“. Organizacijos veiklą finansuoja Lietuvos kultūros taryba. Šiauliuose prie renginio prisideda partneris – Šiaulių turizmo informacijos centras.

LAUKAS KŪRYBINĖMS PAIEŠKOMS

tūrą „Leonardo Digitale“. Kadangi ši istorija buvo pirmoji mano išgirsta įdomi ir įtikinama konspiracijos teorija, galima sakyti, kad „Shard“ naikinimo akcija buvo naujo kūrybinio etapo pažymėjimas.

– 2021 m. baigei Fotografijos ir medijų meno magistro studijas Vilniaus dailės akademijoje, nors aktyvus tavo menininko kelias prasidėjo dar 2010 m. Kodėl sugalvojai studijuoti?

– Galima sakyti, kad norėjau išmokti daryti meną. Norėjau praleisti laiko akademinėje aplinkoje, išmokti rašyti, pabūti bendraminčių apsuptyje. Iki pat studijų pradžios skeptiškai žiūrėjau į institucinį išsilavinimą, o praktinė veikla man visada buvo pirmesnė ir priimtinesnė nei teorinė, tačiau studijų laikas labai patiko. Tai buvo galimybė ilgą laiką dirbti prie vieno projekto – šaknies.

– Ką naujo studijos įnešė į tavo kūrybą? Kokios temos šiuo metu tave domina ir „veža“?

– Vienareikšmiškai – kūrybinės atsakomybės jausmą. Šiuo metu domina senosios civilizacijos ir naujosios technologijos, naujosios mitologijos ir senosios technologijos.

– Šiuo metu tavo būtis ir darbai Vilniuje, tačiau Joniškio rajone taip pat turi dirbtuvę. Kur ir kaip gimsta, vyksta tavo kūrybinės idėjos? Kaip atrodo tavo rutina?

– Rutinos, kurią galėčiau tiksliai aprašyti, neturiu. Kiekvienas projektas keičia darbinę politiką. Dabar planuoju mėnesį kitą pailsėti nuo šveitimo, bet, manau, žiemą vėl grįšiu prie kelmo projekto.

– Šiaulių dailės galerijoje šiuo metu veikia tavo paroda „šaknis“. Vienas iš centrinių parodos akcentų – įspūdingo dydžio ažuolo šaknys, kurias kasinėjai keletą metų, o dabar jos keliauja su tavimi. Išjudinai objektą, kuris natūraliai turėjo suirti, pakeitei jo paskirtį. Ar gali išplėsti, kas slėpi už šio pakeitimo momento? Kodėl tau svarbūs tokie eksperimentai?

– Pradžioje buvo įvietintos skulptūros idėja – kasti tunelį po kelmu. Aplinkyboms

susiklosčius ir atsiradus technikai, buvo nuspręsta kelmą iškasti ir išsaugoti.

– Kodėl? Kokia motyvacija?

– Nenorėjau palikti jo atidengto elementams, kad sutrūnytų. Jo geometrija man labai patiko. Žinojau, kad šveisiu jį dar ilgai, ir tą daryti lauke nebuvo labai patogų, todėl norėjau kuo greičiau transportuoti kelmą į priedangą.

– Parodoje ne tik metaforinė, bet ir matematinė šaknis, įvairiausi mitai ir konspiracijų teorijų žemėlapiai, kuriuose klaidini žiūrovą. Kaip susidomėjai konspiracijų teorijomis ir kaip pats nepaklysti, klaidžiodamas po šias gilumas?

– Žinoma, buvau girdėjęs apie visokias pagrindines konspiracijas, pavyzdžiui, Jungtinių Amerikos Valstijų prezidento Johno Fitzgeraldo Kennedžio nužudymas, nusileidimas Mėnulyje, 2021 m. rugsėjo 11-osios įvykiai, kurių dauguma centruojasi Šiaurės Amerikos kultūrinėje sferoje. Niekad į jas rimtai ar net nerimtai nežiūrėjau. Tuomet mane pradėjo dominti mokslo pažinimo ribos ir galimos kūrybinės strategijos. Konspiracijos teorijos, kurias, manau, galima būtų pavadinti ir politine alchemija, man atrodo kaip derlingiausias laukas kūrybinėms paieškoms. Keli mano vedliai po konspiracinius diskursus yra pripažinti menininkai: neokonceptualistas Markas Lombardis, tapytoja Suzanne Treister ir rašytojas Thomas Pynchonas.

– Kaip medijų menininkas, daug tyrinėji mūsų tikroves. O kaip pats tą tikrovę suvoki? Kokie yra tavo tikrieji klausimai ir atsakymai, kurių ieškai tiek kaip menininkas, tiek kaip žmogus?

– Atsakymą žymi trys grotažymės: #pseudodoxologia – neteisingų, klaidingų vaizdinių mokslas, #weltanschauungskrieg – pasaulėvaizdžių konfliktas, #gesamtkunstwerk – bendras, visuotinis meno darbas.

– Parodos atidarymo metu pasitinkai publiką su klouno kepure, žongliuodamas. Kūrėsi įspūdis, kad publiką provokuoji nežiūrėti rimtai, tarsi nori

nukreipti jos dėmesį nuo parodos minklių, o save kaip menininką pateikti triksterio vaidmenyje. Kuo šis žaidimas kaukėmis, vaidmenimis svarbus parodoje?

– Negaliu būti niekuo kitu, nes noriu būti menininku. Bent dabar taip galvoju. Esu girdėjęs, kad Londono klounų mokykla buvo pervadinta į meno mokyklą, tad, manau, kad klounas – tinkamas vaidmuo ir šiuolaikiniam menininkui.

– Esu girdėjusi apie Londono klounų mokyklą. Taip pat dar prisiminiau rūmų juokdarius darbą, kurie ne tik juokindavo, bet ir pranešdavo nemalonias naujienas. Ar apie tai pagalvojai? Jei ne, tai gal kyla paralelių, nes parodoje pateikiama informacija daugeliui taip pat gali būti nemalonia naujiena?

► Adomas Žudys: „Manau, kad klounas – tinkamas vaidmuo ir šiuolaikiniam menininkui.“

Audronio Rutkausko nuotr.

Adomo Žudžio asmeninio archyvo nuotr.

– Taip, būtent, noriu pranešinėti blogas naujienas, o visas juokavimas – šalutinis efektas. Sakoma, kad tik juokdarys galėdavo sakyti tiesą karaliui. Mano mėgstamas menininkas Markas Lombardis mėgdavo sakyti, kad „galima žmonėms pasakyti tiesą, bet nedaug kam tai rūpės“.

– Kaip reaguoji į asmenis, kuriems menas turi būti gražus, estetiškas ir geras – jokiū būdu bjaurus, kvestionuojamas ar aktualus?

– Gan įprastai, panašiai kaip į žmones, kurie nemėgsta kartaus ar aštraus mais-

to. Aš už gražų meną, kuris nereikalauja išankstinių žinių, kad būtų suprantas. Bet taip pat toks menas gali tapti kiču – nuobodžiu. Manau, kad jis turi būti kažkur tarp šių polių. Man patinka didingumo (angl. sublime) – priimtina ar tinkama baisumo forma.

– Kur toliau keliaus šaknis? Kaip kis jos prasmės?

– Planų yra, bet artimoje ateityje (bent metus, dvejus) šaknis dar bus šveičiama, todėl jų atskleisti neskubu, nes, labai tikėtina, kad dar gali keistis.

Adomo Žudžio asmeninio archyvo nuotr.

NEPAŽĪSTAMAS SUBTILAUS KOLORITO MEISTRO TAPYBOS VEIDAS

Meditacijos: spalvų ir simbolių pasaulis – iš Šiaulių kilusio dailininko, tapytojo, tarptautinių Nidos plenerų iniciatoriaus ir vadovo Sauliaus Kruopio naujausias albumas. Solidus leidinys skirtas paties Sauliaus kūrybai: aprėpia visą kūrybinį periodą – nuo ekspresionizmo iki abstrakcijos. 60-mečio jubiliejui kurtas albumas dienos šviesos neišvydo dėl pandemijos suvaržymų, tačiau dailininko gyvenime panašių suvaržymų būta ir sovietmečiu. Ilgesys išgyventi pilnatvę buvo toks stiprus, kad neatbaidė nei saugumiečių persekiojimai, nei daboklės. Dabar Saulius kūrybinės energijos pliūpsniams jau turi paaiškinimą.

► Ecce homo III iš Ecce homo ciklo. 2017. Drobė, aliejus. 100X90.

„Tu vienas neegzistuoji“

Tapytojo, fotografo, kolekcininko ir visuomenininko S. Kruopio biografiją, kūrybinį kelią, rengtas parodas šalyje ir užsienyje, muziejus, kurie įsigijo darbus, rasti gali paprastai – internetu dabar naudojasi net tie, kurie juo naudotis nemoka. O kaip pasaulį ir žmones nuo mažumės iki 62-ojo gimtadienio matė Saulius, kas jį vertė važinėti po pasaulio plenerus, tapyti, fotografuoti ir kas verčia iki šiol nenustyti vietoje – keliauti ir bendrauti, tapyti ir vis kažką naujo kolegoms suorganizuoti – vargu ar kas žino.

Akvarelės meistras profesorius Antanas Visockis, su Sauliumi atsitiktinai susitikęs Dailės galerijoje, kur iki liepos vidurio buvo eksponuota Šiaulių dailininkų darbų paroda, kolegos veiklą pavadina tikra Lietuvos kultūrine misija, nes Sauliaus veikla – ne dėl jo paties, o dėl kitų. „Neįsivaizduoju, kada jis miega, kada dirba. Neatsižaviu jo veiklumu“, – sako profesorius.

O Saulius dėl visko kaltina savo jaunystę, kai susižavėjo orientalizmu (Rytų pasaulio estetinių ir dvasinių aspektų sąmoningu vaizdavimu – aut. past.).

„Joga, budizmas – man tada buvo 15 metų. Turėjau labai gerus dėstytojus, dzen-

budistą Mindaugą Dapkų. Jis buvo Tal-mantienės mokinys. Mes visus pratimus darėme: ir asanas, ir kvėpavimo... Ant galvos stovėjome. Aš visa tai dariau. Kiek vėliau į gyvenimą atėjo Dievo samprata ir naujas žingsnis. Vedantos šventraščių pagalba iš impersonalizmo perėjome į personalizmą. Taip Lietuvoje gimė vaišnavų mokslas ir Krišnos sąmonės sekėjų gretos. Per Šiaulius viskas. Arvydas Jankauskas iš Peterburgo atvežė „Bhagavad-Gitą“ ir kitos literatūros. Jis kaip paukštis, jo dvasinis vardas buvo Garuda das. Prisijungė ir kiti, grojom, meditavom, organizuodavom kirtanus, mokėmės... Visa tai buvo dar iki 1980-ųjų. Kai tu bendruomeniškai ką nors darai, tada kažko gali pasiekti. Tu vienas neegzistuoji. Turi būti tarp kitų“, – sako Saulius.

Ir apie organizuojamus plenerus, parodas dailininkas sako tą patį: „Komanda turi būti. Susikalbėjimas turi būti. Turi būti nors trys žmonės. Be jų nieko nepadarysi.“

Užgausi emociją – prie širdies neprieisi

Nors Saulius baigė tuometį Valstybinį dailės institutą, į jį buvo priimtas tik iš ketvirtą kartą. „Saugumiečiai mane prie visų

S. Kruopio asmeninio albumo nuotraukos.

► Sauliaus Kruopio jaunystė – Indijoje. „Tokio, koks buvau jaunystėje, manęs dabar niekas nežino“, – atvirauja jis.

išsikovsdavo ir egzaminų metu išsivesdavo. Kartą nusivedė net į rektoriaus kabinetą „pasikalbėti“. Vadino penktąją koloną, kaltino neleidžiamos dvasinės literatūros platinimu. Negalvojau, kad dėl mūsų pasaulėžiūros, kitokios laisvalaikio kokybės, prasmės ir dvasingumo paieškų tampa nusi-kaltėliu. Kai pirmą kartą 1981 m. išgyvenau krata, viską išnešė: knygas, fotografijas, muzikos įrašus, net rytietiškus paveikslus. Rėmus tik paliko“, – prisimena jis.

1980-aisiais Maskvoje vyko olimpiada, ten tuo metu buvo ypač daug saugumiečių. „Mus suėmė Rygoje jau po olimpiados, rugsėjo mėnesį. Tampė po saugumo rūsius. Man tuomet 20 metų buvo. Pasivadinau Buivydu Antanu, nes mano krikšto vardas yra Antanas, o mama – Buivydaitė“, – sako jis.

Saulius iki šiol nesupranta, už ką su bendraminčių kompanija vis būdavo suimamas. Jie juk nieko blogo nedarė: pamedituodavo, padainuodavo, vegetarišką maistą valgė. Taip maitinasi ir iki šiol.

„Mano tardytojas (Bružas), griežtas toks žmogus, tardymo metu buvo nuste-bęs, kokie mes kultūringi žmonės. Nė karto nenusikeikėm. Bet vis klausinėjo, kur knygas, mašinraščius ir mikrofilmus gavau. Per pertraukėlę dar tardymo izoliatoriuje prašė jam padėti, važiuoti kartu ir vieno buto Vilijampolėje planą nubraižyti, nes ten žmogų rado užmuštą“, – prisimena dailininkas.

Po kratų Sauliui yra tekę gyventi Kau-no gelžbetonio gamykloje, po vamzdžiais. Rado kažkokią nišą, ten įkūrė fotolaboratoriją ir apsigyveno. Tada, po metų, pagaliau įstojo į Dailės akademiją, į Tapybos fakultetą.

Sąjūdžio laikais tą tardytoją jis jau sutiko pas tėvą Stanislovą OFM. „Aš ten visus nuolat nusiveždavau – kad erudicijos įgautų, pabendrautų, sustotų. Keturis tapybos plenerus Paberžėje surengiau ir tuziną tarptautinių parodų“, – sako Saulius.

Apie panašius sustojimus, stabtelėjimus dailininkas atsiliepia tik kaip apie gėrį. Net karantino sustabdymas jam buvo gerai. Na, bent pirmi du jo mėnesiai... „Tada gali pamatyti, pamąstyti, pasinerti į save“, – paaiškina.

Dar viena sustojimo istorija nutiko 1978-aisiais, kai nesutiko mėnesiui važiuo-

ti į karinę stovyklą – juk tuomet vyko pasaulio futbolo čempionatas Argentinoje.

„Tada atsirado Maradona, o aš gi lankiau futbolą ir žaidžiau net už Šiaulius. Už tokią poziciją buvau paliktas antriems metams, nors mokiausi vien penketais. Toks buvo lemtingas pirmasis gyvenime stabtelėjimas. Jei būčiau rugsėjo 1-ąją pedagogų susirinkime atsiprašęs, užsirūstinęs karinio parengimo dėstytojas, pulkininkas Kulikovas būtų man atleidęs... Sėdėjau už durų ir suvokiau, kad turiu būtent šią amžinybės akimirką apsispręsti. Durų nepravėriau, neatsiprašiau, todėl ir likau antriems metams kartoti kurso“, – prisimena.

Saulius sako iš Rytų praktikų išmokęs, kad nieko gyvenime negali užgauti. Ir tėvas Stanislovas jam sakė: „Užgausi žmogaus emociją, nebeprisi nei prie jo proto, nei prie širdies.“ Bendravimas, diplomatija yra svarbiausia.

„Neištrinsi“

Gegužę Šiauliuose pristatęs albumą „Meditacijos: spalvų ir simbolių pasaulis“, Saulius vėl paniro į parodų organizavimą. Birželį dvi savaites praleido tarptautiniame tapybos plenero Sakartvele. Vos grįžęs atlėkė į Šiaulius, liepos viduryje vėl išlėkė į plenerą. Kas menininką taip intensyviai stumia į priekį?

„Man skydliaukę išoperavo. Vėžinė. Buvau jaunystėje jogas, vieni kauliukai. Vėliau pastebėta, kad sutrikusi medžiagų apykaita, nuolat priaugdavau svorio. Lemiamą operaciją padėjo, nes metastazių jau buvo. Mane turbūt apšvitino per tardymus. Arba kaltas Černobylis. Tris dienas tada tapiau Trakuose, gamtoje prie ežero. Nieko nežinojom“, – atvirauja ir priduria, kad apie savo ligas paprastai vengia kalbėti.

Po šios operacijos tapo labai jautrus. Medikai rado dar ligų, kartais tenka pakvėpuoti deguonimi. „Buvau iš tokios aplinkos, kur judėdavome visur grupėje. Tapybos mokiausi Vokietijoje ir Indijoje. Aš gavau tikrai daug žinių... Už Rytų filosofijos propagavimą Maskvoje po 1980 m. žmonės buvo pradėję sodinti į kalėjimus. Į Maskvą atvažiuodavau iš bibliotekų specialiųjų fondų (per tarpininkus) knygų

ŽINGSNIS IR ŽVILGSNIS

Filosofas Jurgis DIELIAUTAS

Motorizuoto, automatizuoto, mechanizuoto pasaulio visumoje judėjimas pėsčiomis yra tarsi nebemodernus, atgyvenęs būvis. Prancūzų filosofas, praktinės filosofijos tyrinėtojas Frédéricas Grosas skaitymui ir mąsty-
mui siūlo kitokią strategiją. Jo „Filosofija pėsčiomis“ be jokio išankstinio angažavimo kiekvienam vaikštančiajam teikia gausybę labai skirtingų, savitų, estetiškai ar terapiškai, poetiškai ar religiškai jau įtvirtintų judru-
mo galimybių.

Pėsčias būvis – tai žingsnis ir tuo pa-
čiu žvilgsnis. Aibėje skirtingai varijuojamų
ir savita retorika plėtojamų vaikštančių ir
išvaikštomų patirčių juntamas, regimas,
girdimas gyvo žingsnio, gaivaus žvilgsnio
aidas. Žinomi mąstytojai bei kūrėjai yra
savo žingsnių ir žvilgsnių iniciatoriai. Šio-
se gyvose ir intensyviose filosofinėse esė
brėžiami sudėtingi ir intriguojantys gyvenimo
maršrutai, krizių, apogėjų, kulminacijų
ir pauzių nubrėžtos, savaip atvertos išeitys.
Pėsčias būvis – tai geriausia pagalba
sau. Taip atrandamas ar eigoje prisime-
namas savas ritmas, taip kojomis, padais,
eiseną ir laikysena paliečiamas įveiktas
maršrutas, peizažas, miesto ar užmiesčio
atvertas ar tik praviras labirintas. Eisenos
galia virsta galingu išėjimu ar atotrūkiu –
atotrūkiu nuo irzlumo ir bejėgiškumo, nuo
dirbtinio sunkumo ar išglebimo.
Atokiame ir pavieniame, autonomiška-
me, niekieno kito nepavaduojamame išėjime
– visos išeitys: savoje žingsnių galioje,

savame take ar keliuke, įveikų, sandūrų pe-
ripetijose, žvilgsnio atvertyse. Daug auto-
rizuotų, vitališkų, be jokio dirbtinio patoso
atliekamų, įveikiamų trukmių, daug lėtų ir
kantrių atodangų savitoje kelio nuotaikoje.
Pėsčiomis ir pėsčiojo apeigomis nusidrie-
kė, visada vienas nuo kito nutolę, klajone
ar nuovargio malone virstantys, keliu į sa-
ve ar keliu iš savęs atsiveriantys veiksmai,
judesiai, gestai.
„Filosofija pėsčiomis“ žingsnio ir žvilgs-
nio sankirtose mus pasitinka ir mus palydi
gausybėje vienetinių ir išskirtinių pėdsakų.
Kraštovaizdžio ar lauko atvertyse, parko ar
gatvės linkmėse, pratisuose ar užsitęsusio-
se ilgalaikėse eigose – čia regime, čia gir-
dime žingsnius. Regime save sukuriantį ak-
tyvumą, save surenkantį didingumą. Knyga
oponuoja bet kokiai išankstinei, bet kam
ir bet kur suplanuotai ir apskaičiuotai, be
jokios paklaidos, be jokio atradimo sumo-
deliuotai turistinei atrakcijai. Kulminacija
visada autorinė. Atradimai – visada žmo-

gaus, kaip savo gyvenimo autoriaus. Sun-
kumai, krūviai – jie dalis save atveriančios,
sau patarimus duodančios įveikos.
Visa knygos intriga – nesibaigian-
ti kvėpavimo, ritmo pagavos, sutiktos ir
žvilgsnyje paliktos iniciatyvos. Ekraninio,
pakaitinių ir dirglių procedūrų režimuose
savitas vaikščiojimas, eisenos ir laikyse-
nos ieškojimas, visa tai – tarsi atgyvenę
dalykai. Klasika ir tradicija, žingsnio ir
žvilgsnio sandūra, akiračio ir horizonto
sankirta, tolumos ar aukštumos, nuotolio
ir nuotykių atradimas – tai visada yra
perteklinga sandūra. Žingsnis išlaisvina
įkalintus žvilgsnius, atveria surakintus ar
mieguistus potyrius. Save išlaisvinantis
žvilgsnis, užsiėmimas, galimybė nuo sa-
vo įkyrumo atitrūkti – tai pėsčias būvis,
savojo kvėpavimo, kasdienio ritualo su-
radimas – be jokio privalomo ar brangiai
kainuojančio recepto. Visa šios knygos
receptai yra susieta, susaistyta skirtu-
mais ir skirtybėmis. Pėsčioji išmintis – tai
išmintas ir nueitas, nutiestas ir nusidrie-
kęs, dirbtines įtaigas įveikiantis žingsnis.
Žingsnis į savo minamus ir menamus
žingsnius pro kitų kultūroje ar kūryboje,
estetikoje ar poetikoje paliktus ir išliku-
sius žvilgsnius.
Frédéricas Grosas knyga „Filosofija pės-
čiomis“ padeda prisiminti tą pirminį san-
tykį su pasauliu, su jo laikais ir erdvumu.
Kūrėjų ir mąstytojų, menininkų ir filosofų
gyvenimo ekskursai, atliktys ir atvertys –
tai rezervai bei resursai, išeitys iš virtuvi-
nių dramų, darbinių prierašumų, manipu-
liatyvių programų. Neprivaloma, bet svarbi
iniciatyva – tai steigtis savu ritmu, savu
greičiu, visada savu žingsniu – kai kada
pro savų, žinomų, o kai kada pro anonimi-
nių sutrikusių žvilgsnių miškus ar laukyme-
s. Pėsčias būvis, pėsčiojo išmintis, jo ar
jos pasijos, atradimo vizijos – tai randame
ir regime pėsčiųjų patirtyse. Ceremoninis,
reglamentuotas, disciplinuotas, chronologi-
nis žingsnis prieš ieškančią atotrūkio žingsnį.
Pasislėpęs žvilgsnių tankmėse stebėtojo ir
atradėjo žingsnis. Skubos vedinas, pasikly-
dęs ieškojimų raidoje, sutrikęs gyvenimo
skausme žingsnis. Žingsnio aidinti retorika –
bežodė, tyli, atkurianti, atmenanti, atraki-
nanti, išlaisvinanti. Išgirsime tokią reto-
riką, savu žingsniu ir žvilgsniu aprėpkime
tokias skaitymo ir vaikščiojimo galias.

► Frédéric Gros „Filosofija pėsčiomis“, „Hubris“, 2022 m. (Knygos dailininkė Lina Sasnauskaitė).

S. Kruopio asmeninio albumo nuotr.

► Meditacija po medžių iš Indijos ciklo. 1996. Drobė, aliejus. 100X81.

paimti, atšviesti ir platinti Lietuvoje. Po-
grindyje susitikinėdavome. Šiaulių pačia-
me centre, vienoje fotolaboratorijoje, da-
rydavau nuotraukas. Tik aš jas dariau ir
vežiau visur: į Maskvą, Sankt Peterburgą,
Taliną ir kitur. Kur tik altoriuose yra geros
kokybės spalvotos nuotraukos, visos mano
darytos Šiauliuose. Rytų praktikos ir bend-
ruomeniškumas lėmė šį mano aktyvumą“, –
sako Saulius.
Dailininkas šypteli, kad šiomet žmo-
na jam net uždraudė iš idealizmo parodas
rengti. Bet jis negali nerengti.
„Iš praeitų gyvenimų viską atsine-
šiau. Neištrinsi. Dvasinė patirtis niekur
nedingsta. „Spruti“ širdyje išlieka. Mes
kiekvienas mokame kažką geriau daryti.
Visi turime kažkokių dovanų, esame kaž-
kur profesionalai. Darau, ką moku geriau-
siai. Šioje perdėm materialistinėje ir iki
kraštutinumų politizuotoje visuomenėje
nelabai priprantu: nesuprantu, kaip gali-
ma tik dėl pinigų kažką daryti ar kurti“, –
sako jis, pridurdamas visada ieškojęs pr-
smės.
„Žmonai kojas turėčiau bučiuoti, ką
ir darau, kad ji niekada nepriekaištavo,
jog neturiu pinigų. Visiems savo tapybos
darbus išdalinu. Per Kalėdas po 50 darbų
išdalinu. Man negaila“, – sako dailinin-
kas.
„Tokio, koks buvau jaunystėje, manęs
niekas nežino“
Kai 1996 m. Saulius vyko į savo pir-
mają kelionę Indijon, vienintelis žmogus,
kuris jį palaimino, – akademikas Antanas

Andrijauskas. Saulius savo filosofijos dės-
tytojui kone per kiekvieną parodą sakyda-
vo, kad savo albume norėtų jo apžvalginio
teksto. Bėgo metai, prabėgo 10, 20, ir ga-
liausiai 60-mečio proga akademikas tekstą
parašė. Tačiau prieš tai privertė dailininką
į albumą surinkti geriausius darbus iš jau-
nystės laikų – kai meditavo, praktikavo ir
nuosekliai augo.
„Jis man pasakė, kad Nidos plenerai
manyje viską tik sugadino. Esą taip gra-
žiai keliavau į abstrakcijas, čiurlioniškas
lyrines spalvas, o atsirado gamta ir dar
moterys nuogalės. Pakilti vėl į meditaci-
jų koncentracijas sunku. Jo pastaba buvo
labai taikli. Tokio, koks buvau jaunystėje,
manęs dabar niekas nežino“, – atvirauja
S. Kruopis.
Akademikas iš 500 paveikslų atrinko
vos 220. Chronologiškai surinkti ir pateikti
kūrybą, plačiai pasklidusią, buvo iššūkis,
kuris tęsėsi apie metus.
Albume „Meditacijos: spalvų ir simbo-
lių pasaulis“ A. Andrijauskas akcentuoja,
kad leidinys apima per keturis dešimtme-
čius sukurtus geriausius iš gausybės net
tapytojų cechui nežinomų darbų, atspindi-
nčių S. Kruopio tapybinės evoliucijos
kelią. „Netikėtai atsiskleidžia
dailės mylėtojams nepažįstamas šio
subtilaus simbolių, ženklų pasaulio,
spalvos ir kolorito meistro kūrybos
veidas“, – pažymi akademikas.
Albume publikuojami kūriniai
suskirstyti į periodus: ankstyvoji
tapyba, grafika; plenerinė, istorinė
tapyba; tiltai, meditacijos.

Oksana Laurutytė

ANDRIAUS MAMONTOVO IR JOLITOS VAITKUTĖS DUETAS „SKAMBINA“ ŠIAULIAMS

Visą birželį trukusio jaunimo muzikos festivalio „Šiauliai gyvai 2022“ programą vainikavo muzikanto Andriaus Mamontovo ir menininkės Jolitos Vaitkutės paroda, kurioje eksponuojama iš senų telefonų sukurta erdvinė instaliacija „Skambina“. Kūrinyje telefonas ir jo skleidžiamas garsas yra aliuzija į žmogaus nerimo šaltinius. Įspūdinga instaliacija, ore pakibusi žmogaus figūra, susaistyta telefonų laidais, ir telefono skambesys, transformuotas į netikėtą melodiją, kvietė lankytojus neiliniams potyriams.

Su Andriumi ir Jolita kalbėjome prieš pat jų instaliacijos pristatymą Fotografijos muziejuje.

– *Festivalyje „Šiauliai gyvai“ sutinkame jau antrą pasirodymą nerimo tema. Šiuo laikotarpiu, vykstant karui, jį patiriame daugelis. Kokios jūsų sukurtos instaliacijos „Skambina“ idėjos ištakos?*

Jolita:

– Idėją su telefonais turėjome prieš dvejus metus. Prisimenu, kai buvau maža, vasaros dieną, kai šilta, gera, man reikėjo bėgti pakelti suskambusio telefono ragelį. Tada realybė pasikeičia iš karto. Telefoną paėmėme kaip streso, nerimo simbolį ir konvertavome į tai, kad jis groja netikėtą melodiją, kuri visai nėra stresinė. Paprastai viską kuriu gana šviesiai, bet šis yra man tamsiausias mano darbas, jaučiuosi nuoga. Nors nesinori to labai ištransliuoti, kažkuriuo momentu pagavau: tai yra nerimo, kuris šiuo metu yra aplink, išraiška.

Andrius:

– Instaliaciją su telefonais prieš dvejus metus pristatėme Nacionalinėje dailės galerijoje Vilniuje. Tada buvo pandemija, šiek tiek kitokia nuotaika. Nesinorėjo to paties atvežti į Šiaulius, juolab kad kiekviena erdvė yra skirtinga. Tiesiog patyrinėję erdvę čia, Fotografijos muziejuje, supratome, kad norime pažiūrėti naujai: telefonus palikti grojančius, bet juos specialiai pritaikyti Šiauliams, šiai vasarai, šiam festivaliui, šiam laikui. Metai pažymėti įvykiais Ukrainoje, neišvengiamai išgyvename nerimą dėl to, kas ten vyksta, kas mums gali atsitikti. Svarstome įvairius scenarijus: kas būtų, jeigu būtų? Ką mes darytume? Kaip elgtumėmės? Nerimo yra daug, jis lyg šešėlis iš paskos tempiasi. Ta žmogysta, kuri kabo ore, kabo ant plikų nervų, telefonai transliuoja, kas to žmogaus viduje.

Gintaras (festivalio organizatorius Gintaras Miltenis – aut. past.) pasiūlė padaryti fotografijos parodą. Seniai turėjau tokį sumanymą ir ieškojau progos. Ne vienus metus dirbau prie fotografijų: yra daug darbo išimti visus langus ir visas duris iš miesto. Kai atimi iš namų langus, jie nebežiūri į tave. Kai namai yra su langais – tai yra gyvenama erdvė, kai nėra langų – kaip monumentai, paminklai. Idėją labai seniai turėjau, norėjau panaudoti 2000 m., kai įrašiau albumą „Visi langai žiūri į dangų“. Galvojau, kad viršelis turėtų būti su namais be langų, bet dailininkas, kuris kūrė viršelį, nesuprato idėjos. Paskui, po kažkiek metų, supratau, kad turiu pats tai padaryti. Šios nuotraukos pagal nuotaiką ir dabartinį laikmetį, kuriame – lyg nerimas, lyg tuštuma, gražiai dera su Jolitos instaliacijos sumanymu. Taip ir atsirado viskas.

– *Jolita pasidalijo savo patirtimi su telefonu kaip nerimo šaltiniu. Andriau, ar jums irgi telefonas yra nerimo simbolis?*

Andrius:

– Vienas iš jų. Ypač vaikystėje mažam vaikui atrodė toks didžiulis tas telefonas: skambėdavo per visą butą, ypač naktį. Tais laikais apskritai, jeigu belsdavo į duris arba skambėdavo telefonas, galvodavai: kas atsitiko? Tai buvo pirmas klausimas. Kažkuria prasme tai yra stresinis dalykas. Dabar, kai beldžiasi į duris, mes nebegalvojame, kas nutiko. Tais laikais kažkas buvo – keistos to gyvenimo, tos santvarkos įtampos. Visi žmonės turėjo tokios baimės, kad kažkas ateis, klausinės, kad tu kažką kažkur ne taip padarei, ir tave teis... Mano karta yra tarpinė: mes atsimeiname sovietų gyvenimą, nors gyvenimą kuriame laisvoje Lietuvoje.

– *Kaip pasikeitė pirminė instaliacijos idėja? Kaip perdėti akcentai nuo pirminio pristatymo Nacionalinėje dailės galerijoje?*

Jolita:

– Kai pirmą kartą kūrėme, buvo pandemija, mes buvome užsidarę namie. Norėjosi labai ramiai pristatyti nerimą, kalbėti apie jo šaltinius: visa forma rami, meditacinė, kai žmonės vaikšto aplinkui. Pirmą kartą ėjome į japonišką sodą, bandėme pajusti, kaip galime streso elementą įdėti į ramią aplinką ir jį padaryti raminantį. Tuo metu telefonas buvo kaip akmuo upėje. Šį kartą sprendimai buvo jutiminiai: aš vieną dieną supratau, kad turi būti žmogus ir atrodyti taip – toks jo vaizdinys atėjo. Tą patį elementą jau tyrinėjame kitomis aplinkybėmis, kai stresas yra iš išorės ir iš vidaus. Kviečiame pasinerti lankytoją ne į kažkokią galutinę aplinką, galutinį rezultatą, bet į procesą, į erdvę, kurioje paliekame vietos interpretacijai tiek patiems sau, tiek žiūrovui... Jis tiesiog gali jausti... Viena aiškiausių gairių salėje – ta, kur reikia atsiliepti, pačiam padaryti veiksmą. Ten yra vienintelė vieta, kurioje nurodyta kryptis, kur reikia eiti.

– *Būtent telefono skambutis ir jo netikėtumas yra esminis streso keliantis dirgiklis. Kaip kūrėte garso takelį instaliacijai?*

Andrius:

– Norėjosi, kad garsas būtų atpažįstamas. Telefono viduje yra varpelis, į kurį, kai telefonas skamba, elektromagnetinis plaktukas trankosi ir girdime garsą. Pagalvojau, kad toli nuo to eiti nereikia. Kiekviename telefone yra įmontuoti elektromagnetiniai mušikliai, prijungti prie įtaiso, kuriame impulsai suprogramuoti tam tikra tvarka, paduodami į telefoną, kad tai taptų ritmu, šiuvenimu. Aptikau, kad iš kiekvieno telefono tuo varpeliu ir elektromagnetiniu mušikliu galime išgauti mažiausiai tris garsus. Visa garsinė dalis trunka 17 minučių. Atėjus į instaliaciją, reikėtų atsisėsti ir šiek tiek pasėdėti. Ten nėra visą laiką vienodas grojimas, yra kelios skirtingos ritminės, muzikinės atkarpos. Telefonas įdomus tuo, kad jis groja. Netgi būdavo toks pokštas: „Aš esu

Edvardo Tamošiūno nuotr.

► **Data.** Parodą-instaliaciją galima apžiūrėti Fotografijos muziejuje (Vilniaus g. 140, Šiauliai) iki rugpjūčio 22 d.

muzikantas: griežiu dantimis, groju nervais ir skambinu telefonu“ (*juokiasi*).

Jolita:

– Man pačiai idėja gimė, kad jais reikia groti: aš darau dalykus iš objektų, Andrius groja. O jeigu pagrotume telefonais? Gerai atsimenu: buvome tuo metu mano namuose, sujungėme telefonus ir jie pradėjo groti. Buvo visiškai magiška.

– *Instaliacija pristatoma Fotografijos muziejuje, o šalia eksponuojamos Andriaus nuotraukos. Koks jūsų santykis su fotografija?*

Andrius:

– Fotografuoju nuo kokių penkerių–šešerių metų. Mano tėvo hobis buvo fotografija. Vaikystėje ir paauglystėje kas savaitę ar dvi su tėvu būtinai užsitamsindavom virtuvės langus, įsijungdavom raudoną lempą ir ryškindavom juostas, spausdindavom nuotraukas. Mano tėvas buvo entuziastas. Aš, dar mokydamasis mokykloje, lankiau ir fotografijos, ir kino operatorių būrelį. Vėliau, įstojęs į Žurnalistikos fakultetą Vilniaus universitete, pasirinkau fotografijos specializaciją.

Tiesą sakant, fotografijos daugiau mokiausi nei muzikos. Visą gyvenimą keliauju, koks nors fotoaparatas vis tiek yra po ranka. Tai yra man viena iš tų pabėgimo nuo muzikos formų: kartais būna, kai ilgą laiką kažką darai, pavargsti arba išsisemi ir reikia pakeisti veiklos pobūdį. Fotografija man yra nuostabus pabėgimas. Kai nebeturiu jokių muzikinių idėjų, imu fotoaparata ar atsidarau senas nuotraukas ir pradėdau jas redaguoti. Šią parodą Šiauliuose vadinau „Pomirtiniu Vilniumi“. Nežinau, ar gali būti toks oficialus pavadinimas, bet čia yra tos nuotraukos, kurias redagavau kažkiek metų, vis prie jų grįždamas. Yra labai daug smulkaus darbo: išimti langus, pakeisti juos sienomis, šešėliais. Kai prasidėjo pandemija, skyriau porą mėnesių čia kabantiems darbams pabaigti.

Jolita:

– Tai, kas čia įvyko ir ką su Andriumi darome, nėra įprasti dalykai. Įprastai aš dėlioju objektus, darau kažkokius darbus ant stalo – didesnius, mažesnius. Čia yra mano pirmas skulptūriškas kūrinys, kurį erdvėje galima pamatyti. O mano santykis su fotografija... Atrodo, kad nieko nefotografuoju. Paauglystėje fotografuodavau, o dabar, atro-

do, ne. Iš tikrųjų, kadangi mano darbai dažniausiai yra trumpalaikiai, juos fotografuoju pati. Mokiausi, lankiau pamokas pas fotografus: susistatau šviesas, nufotografuoju, retušuoju – tai yra mano kasdienybė.

– *Eksponuojamų fotografijų seriją pavadinate „Pomirtiniu Vilniumi“. Kokiu laiku buvo fotografuota, kad užfiksuota tokia tuštuma?*

Andrius:

– „Pomirtinis Vilnius“ – namai be langų, kaip monumentai, juose nebėra jokios gyvybės. Čia kabančios nuotraukos darytos per 2020-ųjų pandemiją, kai Vilnius buvo tuščias. Porą kartų pasinaudojau proga ir išėjau pasivaikščioti po miestą. Ne kiekvieną dieną gali sau leisti tokį potyrį ir mes greičiausiai nebeturėsime tokių galimybių – pandemijos vyksta kartą į šimtą metų turbūt. Jose nėra ne tik žmonių, nėra ir automobilių. Kai kuriose fotografuotose vietose būdavo priparkuotų automobilių, o tuomet ten buvo tuščia visiškai. Supratau, kad mano senam sumanymui pabaigti tai yra ideali proga ir terpė.

– *Kokius jūs pažįstate Šiaulius, kokius juos matote ir kaip keičiasi miestas?*

Andrius:

– Šiauliuose buvau daug kartų koncertuoti, bet vaikystėje kažkada ir su tėvais buvome atvažiavę. Mano tėvas mėgdavo keliauti ir apžiūrėti įvairius miestus. Atsimenu, Šiauliuose buvau, kai tik Vilniaus gatvėje pakabino „Kastyčio“ cigarečių pakelį ir kitus tokius objektus. Tai buvo naujas dalykas 80-ųjų pradžioje turbūt. Atsimenu, kad įspūdingai atrodė tie dalykai.

Jolita:

– Man dabar įdomu grįžti į Šiaulius, juos matyti kitu žvilgsniu. Tuo metu, kai čia lankydavausi, gyvenau Joniškėje. Šiauliai buvo artimiausias miestas, kuriame galima susitikti su didesniu būriu draugų ir nueiti į kažkurią galeriją. Dabar į Šiaulius grįžtu kaip į mažesnį miestą, bet matau, kad jie išaugo. Pasakiau labai reklamiškai – kaip šiauliečiai norėtų girdėti (*juokiasi*).

Jaunimo muzikos festivalį „Šiauliai gyvai 2022“ iš dalies finansuoja Lietuvos kultūros taryba, Šiaulių miesto savivaldybė.

APIE ŠIAULIUS XIX A. LATVIŲ SPAUDOJE: VIENO STRAIPSNIO PĖDSAKAIS

Dr. doc. Vigmantas BUTKUS

Tolimais 1829 m. tuo metu kartą per savaitę išeinančiame periodiniame leidinyje „Latvių laikraštis“ pasirodė apybraižinio pobūdžio straipsnis „Iš Šiaulių“. Jis buvo gana ilgas, todėl publikuotas dalimis liepos, paskui rugsėjo ir spalio mėnesiais. Straipsnį pasirašė „Šulcas (Schulz), Šiaulių liuteronų pastorius“.

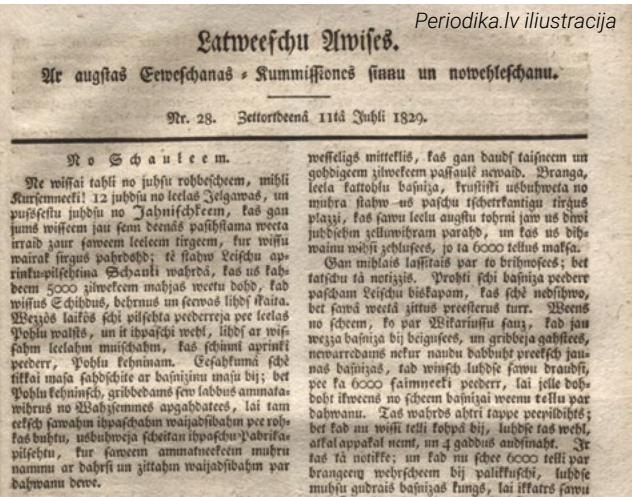
Kaip pastorius Aleksandras Henrikas Konradas Šulcas aprašė anuomečius Šiaulius ir jų apskritį? Kokiais rūpesčiais pats ten gyveno? Kaip gražiausią, tiesiog pavyzdiniu būdu išgrįstą, mini Fabriko (dab. Vilniaus) gatvę, kurios „gale stovi ir iš tolo maloniai traukia žvilgsnį itin prabangiai pastatytas mūrinis kalėjimo pastatas“. Apgailestauja, kad toks jaukus statinys skirtas, pasak jo, „niekdariams ir valkatoms“. Papasakojęs pagražintą jos statymo istoriją, labai išgiria bažnyčią, kuri „kiekvieno stebinčiojo džiaugsmui ir mūsų miesto grožiui ir garbei ant kalno stovėdama iš tolo matosi“. Geru žodžiu mini dusyk per savaitę vykstančius turgus, kuriuose galima gauti visko, „kas namų ūkiui reikalinga“. Pasidžiaugia, kad Šiaulius kerta kelias iš Peter-

burgo į Varšuvą ir Vokietiją: „dėl to mums daug kartų pasitaiko pamatyti aukštus ponus, valdovus ir princus, kai jie pro čia keliauja“.

Mažiau pasiseka Šiaulių apskrčiai, kurią straipsnio autorius labiau peikia nei giria. Žemės derlingos, bet blogai įdirbamos, aplinkiniai miestai ir miesteliai, išskyrus gal Joniškį ir Žagarę, atrodo taip, „tarsi juose gyventų vien tik elgetos, kurie neturi nė riekelės duonos“, po juos šlaistosi kiaulės ir ožkos. Dar labiau kliūva toje apskrityje gyvenantiems latviams, kurių pastorius priskaičiuoja per 4 tūkst. Ko jie čia iš Kuržemės ir Vidžemės gubernijų, kurios jau laisvos nuo baudžios, atsibastė? Čia, kur jie negali gauti mokslo, kur yra atitolinti nuo savo tikėjimo dvasininkų ir jų paslaugų, kur dėl baudžios yra praradę laisvę ir dabar dėl to labai gailisi, o jų „vaikai ir vaikų vaikai dar prakeikia ir apkaltina savo tėvą ir motiną, kam jie čia atsikraustė“.

Šulcas apgailestauja, kad visoje apskrityje jis tėra vientelis liuteronų pastorius, kad jų bažnyčia Šiauliuose įsikūrusi vos 50 žmonių talpinančiame sename mūriniame name, kuris yra „labai žemas, tamsus, drėgnas ir remontuotinas“, kad retai į pamaldas teateina latviai, tad jos paprastai vykstančios ne latvių, bet vokiečių kalba. Prie bažnyčios veikianti ir nedidelė vokiečių mokyklėlė, kuri priimtų ir latvius, tačiau tokių neatsiranda. Didžiausias Šulco lūkestis – pasistatyti Šiauliuose tikrą liuteronų bažnyčią, bet, kaip rašoma straipsnio pabaigoje, „Dievas nežino, ar mūsų akims bus lemta tokią išvysti“.

Po kelių dešimtmečių to paties „Latvių laikraščio“ priede „Bažnyčios žinios“ pasirodžiusiame rašinyje „Apie

Periodika.lv iliustracija

liuteronus Lietuvoje, Šiaulių apskrityje“ (1861 m.) informuojama, kad pastorius Šulcas mirė 1842 m. Jis spėjo liuteronams išrūpinti mažą medinę bažnytėlę Alkiškiuose, netoli Akmenės, rūpinosi, kad liuteronų bažnyčia atsirastų ir Šiauliuose. Rašoma, kad rimta jos pradžia buvę 1835 m., kai vienas pasiturintis Šiaulių miestietis palikimu bažnyčios statybai užrašė 1 500 Rb, o vėliau miestietė Ana Balhauz padovanojo „gabalą savo sodo žemės, kur naują bažnyčią būtų galima statyti“. Baigta statyti ir „didžiam parapijos džiaugsmui pašventinta“ ji jau gerokai po pastoriaus Šulco mirties – 1854 m.

Sovietai šią bažnyčią nugriovė 1960 m., kai toje vietoje buvo statoma universalinė parduotuvė.

ALBERTO VEŠČIŪNO PARODA LAIPTŲ GALERIJOJE

Dailininkas Albertas Veščiuonas (1921–1976) gimė Rokiškio rajone, Pandėlyje. Nors būsimojo dailininko tėvas Anupras neturėjo profesionalaus menininko pasiruošimo, jis turėjo polinkį į dailę ir tapė labiausiai Lietuvoje tuo metu paplitusių peizažo bei portreto žanro kūrinius ir net buvo surengęs kelias savo paveikslų parodas. Galima manyti, kad artima vaiko pažintis su tėvo pomėgiu buvo neabejotina paskata Albertui pasirinkti menininko kelią.

Kartu su broliu bei ir seserimi poete, dailininke Aldona Veščiuonaite-Janavičiene Albertas augo ir lankė mokyklą Alytuje, todėl nenuostabu, kad, minint 100-ąsias jo gimimo metines, praeitų metų spalio mėnesį naujai įsteigtame Audiovizualiųjų menų centre, įsikūrusiame restauruotoje senovėje Alytaus sinagogoje, buvo atidaryta jo paroda.

Neseniai ir Vilniuje, „Titanike“, buvo eksponuota A. Veščiuono paroda. Ją kuravo dr. Vidas Poškus, kuris pristatė menininką Vilniaus publikai. Tiesa, parodų, dailininkui gyvam esant, būta nedaug: po karo, 1959-aisiais, savo kūrinius menininkas eksponavo Vilfranse ir Vakarų Berlyne, kadangi pradėtas architektūros studijas Vytauto Didžiojo universitete būsiamam menininkui teko nutraukti, kaip ir daugeliui jau veiklą pradėjusių dailininkų, pasitraukiant į Vakarus (karui baigiantis tokių buvo apie 100).

Okupacinė ideologija lėmė A. Veščiuono vardo eliminavimą iš sovietizuojamos tautos kultūrinio akiračio, o gyvenimas Vakaruose taip pat nelepino menininko ekspozicinėmis paslaugomis, todėl dailininko pragyvenimo šaltiniu tapo braižytojo darbas architektūros biure Niujorke, į kurį iš Vokietijos jis persikėlė 1949 m.

Dar gyvendamas Vokietijoje jis kurį laiką tęsė architektūros studijas kaip laisvasis klausytojas, taip pat

mokėsi ir grafikos pas abstrakcionistą W. Baumeisterį. Susidomėjimas grafika paskatino A. Veščiuoną toliau gilintis į grafikos subtilybes, semtis žinių ir įgūdžių iki šiol tebefunkcionuojančioje Studentų meno lygoje Niujorke. Nors A. Veščiuonas kūrė ir grafikos, ir tapybos kūrinius, jo kelias į vizualinę raišką vis dėlto prasidėjo nuo jam geriausiai pažįstamos grafikos, piešinių, kurie atskleidžia jo linijos bei subtilaus linijos valdymo meistrystę.

1958–1959 m. dailininkui lankantis Pietų Prancūzijoje, išryškėjo ypatingas jo koloristinis talentas. A. Veščiuono kūryba pasipildė kompozicijomis, nutapytomis ir akrilu, ir tempera, ir aliejumi. Verta prisiminti prancūzų meno filosofo pozityvisto Ipolito Teno įsitikinimus, kad šalia vadinašios rasės ir istorinio momento būtent geografinė aplinka lemia meno kūrinio charakterį. O žydras Pietų Prancūzijos dangus, išpūdinga gamta iš tikrųjų garsėja ypatinga menininkų gravitacijos galia. Tereikia prisiminti Provanse nutapytus Vincento van Gogo paveikslus, kuriuos, dirbdamas Prancūzijoje, minėjo ir pats A. Veščiuonas.

Nesigilinant į filosofines subtilybes, galima pasakyti, kad A. Veščiuonas Vilfranse atsiskleidė kaip koloristas, gebantis derinti subtilius, skaidrius spalvų niuansus ir drąsius jų kontrastus. Gyvendamas intensyvių modernizmo tendencijų bei srovių atsiradimo ir įtaigių jų inovacijų apsuptyje, jis vis dėlto nepasinerė nė į vieną iš jų, nors kūriniuose ir esama modernizmo srovių pėdsakų. Paveikslai nedisponuoja ikimodernistiniam menui būdinga koridorine perspektyva, juose nemodeliuojama trimatė, fiziškai apčiuopiama objektų forma, todėl kompozicijose beveik visiškai išnyksta realybė, nepaisant to, kad atskiri jos motyvai – apibendrintų pavidalų medžiai, dangus – yra atpažįstami. Kai kuriuose jų galima išžvelgti siurrealistinę logiką, o dar kituose – impresionistinio išpūdzio mirgesį.

Darius Ančerevičiaus nuotr.

Subtilūs, vibruojantys jo tapybos kūrinių potėpiai formuoja dinamiškos kompozicijos išpūdį, peizažus primenančioms abstrakcijoms suteikdami poetišką ir švelnią nuotaiką. Tiek dailininko tapybos, tiek grafikos darbai nėra naratyvūs: juose pasitai-kančios figūros suvokiamos veikiau kaip plastiniai ar konceptualūs ženklai, kreipiantys žiūrovo dėmesį ne į semantinius, o į estetinius kūrinių parametrus.

Jais Šiaulių Laiptų galerijoje žiūrovai gali pasigėrėti A. Veščiuono parodoje, atidarytoje liepos 5 d. ir veiksiančioje iki mėnesio pabaigos.

KOKIE TEKSTAI GYVENA MARIJOS ŠIMAITYTĖS VIDUJE?

Marija Šimaitytė šiuo metu prisistato kaip kaunietė, nors yra kilusi iš Kelmės, o nemažai laiko gyvena ir Šiauliuose. „Aš nesitapatinu su nė vienu miestu, esu čia ir dabar“, – sako ji. Mergina neseniai baigė Stiklo, keramikos, odos, tekstilės meno studijas Kauno kolegijoje, tačiau daug laiko skiria ir pomėgiui – slemo poezijai.

Mildos Kiaušaitės nuotr.

– Marija, kaip atsiradai Kaune?

– Prieš 30 metų čia gyvena mano mama. Ji man vaikystėje visą laiką pasakojo apie Kauną: „Tulpę“, „Merkurijų“, fontaną. Laisvės alėją, – kad tai yra fantastiškas miestas. Man tie pasakojimai labai įstrigo. Vėliau, būdama užsienyje, supratau, kad gyvensiu Kaune ir studijuosiu menus.

Nežinojau, ko tiksliai noriu mokytis. Ieškojau tokių studijų, kuriose būtų ką veikti. Stiklo, odos, tekstilės ir keramikos studijos man pasirodė labai įdomios. Vedama smalsumo ir noro sužinoti, paliesti ir pamatyti, kaip apskritai kūrėjai dirba, pradėjau mokytis Kauno kolegijoje. Prieš studijas tų technikų išbandžiusi nebuvau, bet jų metu turėjau labai daug praktikos: ateini į dirbtuves, sėdi ir darai.

Pasilgstu Šiaulių, bet kiekvienas miestas turi savų plusų. Šiauliai tinka žmonėms, norintiems ramesnio gyvenimo, kuriems nereikia didelio triukšmo, susibūrimų, daug renginių. Kaunas tinka tiems, kurie nori veiklos, bet čia jos nėra tiek daug, kad galėtum eiti ir vienur, ir kitur ir nežinoti, ko nori: Vilniuje, pavyzdžiui, visko tiek daug, kad sunku apsispręsti ir nuspręsti, kuo nori būti tame mieste.

– **Kaip prasidėjo tavo, kaip slemo kūrėjos, kelias?**

– Aš visada mėgau knygas, ypač poezijos. Kelmės pro-

fesinėje mokykloje, kurioje mokiausi, buvo klubas „Be rėmų“. Jo vadovė, pastebėjusi, kad esu veiklus žmogus, ėmė mane skatinti rašyti. Dalyvaudavau klubo veikloje, rašiau, bet, išsikrausčiusi iš ten, nustočiau. Vėl pradėjau apsigyvenusi Kaune.

Pastebėjau, kad čia vyksta daug poezijos skaitymų, knygų pristatymų – viso to, kas skatina žmones kurti. Dalyvauju jau trejus metus vykstančiuose „Poetų pievelės“ skaitymuose: kas mėnesį sugalvojame temą, kuriame ir dalijamės tais tekstais. Tai yra saugi aplinka, kurioje išsakomos ne pastabos, o pastebėjimai.

Nežinojau, kas yra slemas – apie jį išgirdau kituose renginiuose. Pradėjau vaikščioti, klausytis, o prieš metus pirmą kartą užlipau ant scenos.

Slemą sudaro trys etapai. Nuėjau su idėja, kad svarbu dalyvauti, ir trijų tekstų neturėjau: negalvojau, kad pateksiu į finalą. Pirmieji du tekstai buvo stiproki ir patiko auditorijai, o vietoje trečio paskaičiau vieną iš savo eilėraščių – jis klausytojams nepatiko. Toks buvo pirmasis bandymas, po kurio ėmiau ten vaikščioti kiekvieną mėnesį. Praėjusią savaitę – po metų – iškovojo pirmąją pergalę.

– **Kuo skiriasi slemas nuo tradicinės poezijos?**

– Kol nežinojau, kas yra slemas ir kokios laisvės jis duoda kurti, man patiko tradicinė poezija – nežinojau, kas yra už jos ribų. Kai pradėjau kurti slemo tekstus, jie mane išlaisvino ir pakeitė požiūrį į kūrybą: kūrybinis rašymas neturi būti įstatytas į rėmus, galima vadinti save rašančiu žmogumi ir tai pateikti visuomenei. Tradicinė poezija turi tam tikras taisykles, kurių reikia laikytis. Sleme gali pamatyti visko – tai ir smagiausia. Tai nėra vien tik keiksmazodžiai ar aštriai perteikiama žinutė – slemas gali būti lyrinis, ramus, juokingas ar už širdies griebiantis.

Tai nėra tik tekstas – tai visas performansas. Slemą yra laimėjęs žmogus, kalbantis išgalvota kalba. Pasirodymas neturi jokių rekvizitų – tik savo kūną, rankas, kojas ir balsą. Taip gali sukurti tokį vaizdinį, kokio žmogus nepamatytų, perskaitęs tekstą. Tai, ką kūrėjas, stovėdamas ant scenos, padaro su savo balsu ir kūnu, yra vienkartinis reikalas. Tas pats tekstas, perskaitytas kitoje vietoje kitomis aplinkybėmis, bus kitoks. Žmonės irgi reaguoja kitaip.

– **Kokios temos tau aktualios? Apie ką rašai?**

– Mane labiausiai domina žmonių patirtys, potyriai, jausmai, skausmas ir kaip jie su juo dirba. Slemo tekstai manyje susikaupia, nebūna taip, kad noriu parašyti, sėdžiu ir dėlioju. Ateina kažkokios frazės, žinutės, patirtys ir aš visa tai užsirašau. Tekstas gyvena manyje kurį laiką.

Paskutinį tekstą sukūriau, remdamasi savo patirtimis. Apie pan- kus su kibiru vinių ir jų už pavadėlio vedamą gaidį papasakojo mama: kai ji gyvena Kaune, tai iš tiesų vykdavo Laisvės alėjoje.

Taip pat paminėjau kelis man patinkančius kūrėjus. Pasakoju, kaip Jurgis Mačiūnas ir žmonės mėtydavo mėslo kamuoliukus, o jie vis tiek jį mėgdavo. Tai buvo vienas iš menininko performansų: sukvieta pilną auditoriją žmonių ir į juos metė dramblio išmatų kamuoliukus, kol žiūrovams atsibodo ir jie išėjo.

Paminėjau vyriškį, kuris „Lidle“ perka degtinę „Gieroy“. Pamačiau tą žmogų su buteliu parduotuvėje, jis atrodė nusivylęs gyvenimu. Kai pradėdi rašyti, imi galvoti apie tai, ką pamatei, analizuoti, kaip jis priėjo iki tokio etapo, ką padarė ir kaip galėtum į jį pažvelgti iš kitos pusės.

Vaizdo įrašą galite žiūrėti portale
Etaplius.lt.

*Duokit bulvių prieskonių širdžiai apibarstyti.
Aš esu filosofijos traktatas, parašytas mano tėvų.
Tėvų, kurių laikais pankai vaikščiojo po senamiestį
su kibirais, pilnais vinių, o kitoje rankoje vesdavosi gai-
dį už pavadėlio.*

*Tėvų, kurių sisteminė koreliacija privedė prie to, kad
kartais mano gyvenimas atsiduria prie rugių ir prie be-
dugnės.*

*Duokit bulvių prieskonių širdžiai apibarstyti.
O bedugnė mane išmokė, kad jei ryte geri kavos li-
kerį ir vadini tai KAVA, tu esi alkoholikas.*

*Gyvenimas mane išmokė, kad jei turi draugą, kurio
pravardė Batonas, tai jo sesė būtinai vadins Bulka.*

*Henrikas Radauskas mane išmokė, kad velniop
nueina aukštas menas ir nebegalima liūdėti, o mano
mama sako, kad su savo menu aš šoku ant Salvadoro
Dali ūsų.*

*Jurgis Mačiūnas mane išmokė, kad gali į žmones
mėtyti šūdo kamuoliukus, ir jie vis tiek tave mėgs.*

*Slemeriai mane išmokė, kad jie yra beveik elektri-
kai, nes jų žodžiais teka aukštoji įtampa. Jų žodis tapo
kūnu ir gyveno tarp mūsų.*

*Man taip pat sakė, kad gyvenu fantazijų pasaulyje,
tai išgirdusi vos nenukritau nuo savojo vieneragio.*

*Duokit bulvių prieskonių širdžiai apibarstyti.
Čia pat aš suvokiu, kad tarakonai – irgi žmonės. Bet
ne visi žmonės – tarakonai.*

*Duokit bulvių prieskonių tarakonams.
Kartais vegetuoju dvasiškai mirusio bomžo stadijoje,
Bet tuomet prisimenu, kad visgi esu filosofijos trak-
tatas.*

*Traktatas, parašytas tėvų, ir jei ne jie, mano žodžiais
netekėtų aukštoji įtampa.*

*Duokit tėvams bulvių prieskonių širdžiai apibarstyti.
Duokit man sušukti, kad necenzūruokit poetų, nes
jie nukryžiuoja savo mintis per poetinius tekstus.*

*O aš tik noriu bulvių prieskonių, kuriais galėčiau
apibarstyti Jūsų širdis.*

etaplius

„Kvadratas. Meno teritorija“
Nemokamas savaitraščio „Etaplius“ priedas
Leidžiamas nuo 2022 m. sausio 28 d.
Tilžės g. 74, LT-78140, Šiauliai.
Įm. k. 300618252.
PVM kodas LT100002852714.

Leidžia VŠĮ „Šiauliai plius“ kartą per mėnesį –
paskutinį kiekvieno mėnesio penktadienį.
9 000 egz.

Leidinyi platinamas kartu su
savaitraščiu „Etaplius“.
Leidinį galima rasti partnerių įstaigose.

www.etaplius.lt
Redakcija: redakcija@etaplius.lt
Reklama: reklama@etaplius.lt
Tel. 8 700 12 161.
Direktorė Giedrė Brazlauskaitė.

Vyr. redaktorė Oksana Laurutyte.
Dizainerė Emilija Sasnauskaitė.
Kalbos redaktorė Elena Monkutė.

Rėmėjai:

Partneriai:

ŠIAULIŲ
SKYRIUS

FOTOGRAFIJOS
MUZIEJUS

ŠIAULIŲ
KULTŪROS
CENTRAS

VALSTYBINIS
ŠIAULIŲ
DRAMOS
TEATRAS

polifonija
choras

ŠIAULIŲ MENŲ MOKYKLA

ŠIAULIŲ APSKRITYJE

Dėlai

ŠIAULIŲ DAILĖS GALERIJA, ŠIAULIAI ART GALLERY

Kviestiniai autoriai:

Lietuvos dailės teoretikas,
kritikas Virginijus Kinčinitis;
humanitarinių mokslų daktaras
docentas Vigmantas Butkus;
vizualiųjų menų asociacijos „Anima Mundi
Academy“ filosofas Jurgis Dieliautas.

**„Kultūra yra plonytis sluoksnelis,
kurį gali ir lietus nuplauti.“**

Erichas Marija Remarkas

**Kad lietus nenuplautų, tapkite
KVADRATO sergėtoju!**

Jūsų parama bus skirta kultūros leidiniui
„Kvadratas. Meno teritorija“ stiprinti.
Paramos sąskaita: LT567300010098028897,
AB „Swedbank“.

Kaip paskirti nurodykite: „Parama Kvadratu“.